โรคไข้เลือดออก อันตรายจากยุงลาย วายร้ายตัวจิ๋ว

งานโรคติดเชื้อ โรงพยาบาลศิริราช
Faculty of Medicine Siriraj Hospital
คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

โรคไข้เลือดออก เกิดจากการติดเชื้อไวรัสเดงกี (dengue virus) โดยมียุงลายเป็นพาหะนำโรค มักพบในประเทศเขตร้อนและระบาดในช่วงฤดูฝนของทุกปี อาการมีตั้งแต่ไม่รุนแรงไปจนถึงเสียชีวิตได้ หากไม่ได้รับการรักษาอย่างทันท่วงที

เชื้อไวรัสเดงกี มี ๔ สายพันธุ์ คือ DENV-๑, DENV-๒, DENV-๓ และ DENV-๔ มียุงลายเพศเมียเป็นพาหะนำโรค เมื่อยุงลายดูดเลือดจากผู้ป่วยในระยะที่มีไข้ ซึ่งมีเชื้อไวรัสในกระแสเลือด เชื้อจะเข้าไปฝังตัวในกระเพาะยุงและต่อมน้ำลายของยุง โดยมีระยะฟักตัวในยุง ประมาณ ๘-๑๒ วัน เมื่อยุงที่มีเชื้อไปกัดคนอื่น เชื้อไวรัสก็จะเข้าสู่กระแสเลือดของผู้ที่โดนกัด ก่อให้เกิดการติดเชื้อและป่วยตามมาหลังจากถูกกัดประมาณ ๓-๑๕ วัน

สามารถพบได้ทุกเพศทุกวัย แต่พบบ่อยในเด็กวัยเรียนและวัยทำงานตอนต้น ผู้ป่วยที่มีภาวะเสี่ยงต่ออาการรุนแรง หรือ เกิดภาวะแทรกซ้อน ได้แก่ เด็กทารกและผู้สูงอายุ หญิงตั้งครรภ์ ผู้ที่มีแผลในกระเพาะอาหาร ผู้หญิงที่อยู่ระหว่างมีประจำเดือนหรือมีเลือดออกผิดปกติทางช่องคลอด ผู้ที่มีโรคเม็ดเลือดแดงแตกง่ายหรือโรคที่เกิดจากฮีโมโกลบินผิดปกติ ผู้ป่วยโรคหัวใจพิการแต่กำเนิด ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง เช่น อ้วน เบาหวาน ความดันโลหิตสูง หอบหืด โรคหัวใจขาดเลือด ไตวาย ตับแข็ง ผู้ที่รับประทานยากลุ่มสเตียรอยด์ หรือยาในกลุ่มยาแก้อักเสบที่ไม่ใช่สเตียรอยด์ (Non-Steroidal Anti-Inflammatory หรือ NSAIDs)

โดยทั่วไปการติดเชื้อไวรัสเดงกีครั้งแรก ผู้ป่วยส่วนใหญ่ (๘๐-๙๐%) อาการจะไม่รุนแรง บางรายอาจมีไข้สูง ปวดศีรษะ ปวดกล้ามเนื้อ ปวดกระดูก และมีผื่นที่ผิวหนังได้ **แต่ถ้าเป็นการติดเชื้อครั้งที่สอง โดยเชื้อไวรัสที่สายพันธุ์ต่างจากครั้งแรก อาจมีอาการรุนแรงเกิดเป็นภาวะไข้เลือดออกได้** ซึ่งแบ่งออกได้ ๓ ระยะ คือ

๑. ระยะไข้ ผู้ป่วยจะมีไข้สูงเกือบตลอดเวลา มักไม่ค่อยตอบสนองต่อยาลดไข้ อาจมีอาการ เบื่ออาหาร คลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง และอาจมีผื่นหรือจุดเลือดออกตามลำตัว แขน ขา ระยะนี้จะเป็นอยู่ราว ๒-๗ วัน

๒. ระยะวิกฤติ ระยะนี้ไข้จะเริ่มลดลง ผู้ป่วยที่เกิดภาวะแทรกซ้อนเลือดออก อาการจะไม่ดีขึ้น ยังคงเบื่ออาหาร คลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง อ่อนเพลีย มากกว่าเดิม ต่างกับผู้ป่วยที่ไม่มีภาวะแทรกซ้อนซึ่งอาการต่าง ๆ ค่อย ๆ ดีขึ้น **ผู้ป่วยที่อาการรุนแรง** อาจเกิดภาวะช็อก มีความดันโลหิตต่ำ มือเท้าเย็น ชีพจรเต้นเบาเร็ว ปัสสาวะออกน้อย ร่วมกับมีเลือดออกง่าย เช่น มีเลือดกำเดาไหล อาเจียนเป็นเลือด อุจจาระมีสีดำ เป็นต้น ซึ่งอาจทำให้เสียชีวิตได้ ระยะนี้กินเวลา ๒๔-๔๘ ชั่วโมง **ดังนั้น ถ้าผู้ป่วยมีไข้เกิน ๒ วันแล้วอาการไม่ดีขึ้นควรไปพบแพทย์เพื่อการวินิจฉัยและรักษา**

๓.ระยะฟื้นตัว อาการต่าง ๆ จะเริ่มดีขึ้น ผู้ป่วยอยากรับประทานอาหาร ความดันโลหิตสูงขึ้น ชีพจรเต้นแรงขึ้นและช้าลง ปัสสาวะมากขึ้น บางรายมีผื่นแดงและมีจุดเลือดออกเล็ก ๆ ตามลำตัว

ปัจจุบันยังไม่มียาต้านไวรัสที่มีประสิทธิภาพดีในการรักษาโรคไข้เลือดออก การรักษาประคับประคองที่ถูกต้อง ในเวลาที่เหมาะสม จะทำให้ผู้ป่วยกลับเข้าสู่ภาวะปกติโดยเร็ว ซึ่งในรายที่อาการไม่รุนแรง อาจหายได้เองภายใน ๒-๗ วัน

สำหรับการดูแลอาการเบื้องต้น มีดังนี้

๑. ผู้ป่วยควรได้รับอาหารและน้ำดื่มอย่างเพียงพอ ควรรับประทานอาหารอ่อนและงดอาหารหรือเครื่องดื่มที่มีสีดำ แดง หรือน้ำตาล เพื่อไม่ให้สับสนกับภาวะเลือดออกในทางเดินอาหาร ถ้าผู้ป่วยรับประทานอาหารได้น้อย อาจให้ดื่มนม น้ำผลไม้ หรือน้ำเกลือแร่ร่วมด้วย

๒. การลดไข้ เช็ดตัวด้วยน้ำอุ่นเพื่อลดไข้เป็นระยะ ๆ และใช้ยาพาราเซทตามอล เฉพาะเวลามีไข้สูงเท่านั้น **ห้ามใช้แอสไพริน ไอบูโพรเฟน หรือ ยากลุ่ม(non-steroidal anti-inflammatory drug – NSAID) เด็ดขาด** เพราะอาจทำให้เลือดออกมากขึ้น

๓. สังเกตอาการ หากพบว่าผู้ป่วยคลื่นไส้/อาเจียนมาก อ่อนเพลียมาก ปวดท้องมาก รับประทานอาหารและดื่มน้ำไม่ได้ มีภาวะเลือดออกรุนแรง สงสัยภาวะช็อก โดยเฉพาะเมื่อไข้เริ่มต่ำลง เช่น ความดันโลหิตต่ำ ชีพจรเต้นเบาเร็ว มือเท้าเย็น ปัสสาวะออกน้อย ซึม สับสน กระสับกระส่าย ฯลฯ ควรรีบมาพบแพทย์โดยเร็วที่สุด

การป้องกันโรคไข้เลือดออก

๑. ระมัดระวังไม่ให้ยุงกัด เช่นเดียวกับ การป้องกันโรคไข้ซิกา

๒. เนื่องจาก วัคซีนไข้เลือดออกที่มีจำหน่ายในประเทศไทยขณะนี้ ๑ ชนิด มีประสิทธิภาพไม่สมบูรณ์ กล่าวคือ วัคซีนสามารถป้องกันการติดเชื้อไวรัสเดงกี่ และลดความรุนแรงของโรคได้เฉพาะในผู้ใหญ่ หรือเด็กอายุมากกว่า ๙ ปี ซึ่งเคยมีการติดเชื้อไวรัสเดงกี่มาก่อนในอดีต (seropositive) เท่านั้น สำหรับผู้ที่ไม่เคยติดเชื้อมาก่อน (seronegative) วัคซีนอาจเพิ่มความเสี่ยงในการเป็นไข้เลือดออกรุนแรง ประมาณ ๒ คนในผู้ที่ได้รับวัคซีน ๑,๐๐๐ คน ในระยะเวลา ๕ ปี ดังนั้นควรปรึกษาแพทย์เพื่อการตัดสินใจ โดยอาศัยข้อมูลจากงานวิจัยล่าสุดทุกครั้ง

แหล่งที่มาของข้อมูล: https://www.si.mahidol.ac.th/sidoctor/e-pl/articledetail.asp?id=๑๓๔๗
สืบค้นข้อมูลวันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๔